

Veileder

Innføringstilbud til nyankomne
minoritetsspråklige elever

Innhold

Innledning	3
Hvem er nyankomne elever?.....	3
Enkeltvedtak	3
Organisering	4
Tilrettelegging	4
Kartlegging	4
1. Regelverk.....	5
Grunnskoleopplæring	5
Videregående opplæring	5
Innføringstilbud	6
Frittstående skoler med rett til statstilskudd	8
Det er frivillig å gå i et særskilt opplæringstilbud for nyankomne elever.....	8
Rett til å gå i en ordinær klasse eller basisgruppe.....	8
Rett til særskilt språkopplæring	9
Kartlegging før enkeltvedtak	9
Hva enkeltvedtaket må inneholde	10
Saksbehandlingsregler.....	10
Avvik fra Læreplanverket for Kunnskapsløftet.....	11
Tilbudet til eleven skal beskrives i vedtaket	11
Tidsbegrensningen.....	11
Rett til vurdering	12
Fritak fra kravene til vurdering – grunnskolen	12
Fritak fra vurdering med karakter for grunnskoleelever i et innføringstilbud	13
Skoleeier skal veilede om konsekvenser	13
Fritak fra kravene til vurdering – videregående opplæring	13
Skoleeier skal veilede om konsekvenser	13
Tilpasset opplæring og tidlig innsats	14
Rett til spesialundervisning	14
Skoleeier skal ha et forsvarlig system	14

---

2. Organisering av opplæringstilbudene	15
Planlegging av opplæringstilbud for nyankomne elever	15
Samarbeidet mellom hjem og skole	16
Kartlegging av elevens kompetanse	17
Generelt om innhold i opplæringen	17
Innholdet i innføringstilbud	18
Når eleven er overført fra innføringstilbud til ordinært opplæringstilbud.....	19
3. Tilrettelegging av innføringstilbudet	20
Mottak og oppfølging av elever	20
Valg av læreplaner i særskilt språkopplæring.....	20
Læreplan i norsk	21
Læreplanen i grunnleggende norsk	20
Læreplan i morsmål.....	21
Læreplan i norsk for elever i videregående opplæring med kort botid i Norge	21
Lærerkompetanse	22
Andrespråksopplæring	22
Tverretattlig samarbeid	23
Læremidler	23
Vedlegg 1: Saksbehandlingsregler	24
Saksbehandlingsregler – et utdrag av relevante regleri forvaltningsloven.....	24
Veiledningsplikt	24
Saksbehandlingstid	24
Utrednings- og informasjonsplikt	24
Vedtak skal begrunnes.....	24
Underretning, klageadgang og klagefrist	25

Innledning

Alle kommuner og fylkeskommuner må være forberedt på å ta imot nyankomne elever, enten de kommer på grunn av arbeidsinnvandring, familiegjening, som flyktninger eller asylsøkere. Barn i grunnskolealder (6–16 år) har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Dersom det er sannsynlig at de skal være i Norge i mer enn tre måneder, har de rett til opplæring fra dag 1. (Opplæringsloven § 2–1). Ungdom i alderen 16–24 har rett (men ikke plikt) til videregående opplæring dersom de har fullført grunnskole eller tilsvarende. Gruppen asylsøkere har rett til videregående opplæring dersom de er under 18 år og oppholder seg her lovlig i påvente av å få avgjort søknad om oppholdstillatelse. De kan også ha rett til grunnskoleopplæring for voksne dersom de ikke har fullført grunnskole eller tilsvarende.

Denne veilederen retter seg mot skoleeiere og skoleledere i kommuner og fylkeskommuner med nyankomne minoritetsspråklige elever.

For å klargjøre hvilke muligheter skoleeiere har til å tilby særskilte opplæringstilbud (innføringstilbud) for nyankomne minoritetsspråklige elever, ble det vedtatt enkelte lovendringer med virkning fra 01.08.2012. Det er nå lovfestet at det er mulig å organisere innføringstilbud for nyankomne elever i egne grupper, klasser eller skoler, men loven inneholder fremdeles begrensninger for hvordan dette kan løses. Regelverket gjør det også mulig å avvike fra fag- og timefordelingen og læreplaner for fag for nyankomne elever som deltar i et innføringstilbud. Tilbudet skal ivareta individuelle behov og rettigheter for den enkelte elev, og organiseringen og innholdet i opplæringen må sikre inkludering og et godt læringsmiljø.

Hvem er nyankomne elever?

Kunnskapsdepartementet har i Prop. 84 L (2011–2012) uttalt hvem som er å anse som nyankommen i opplæringslovens forstand. Departementet sier de regner med at det ikke er problematisk å vurdere om elever er nyankomne når de kommer til Norge i opplæringspliktig alder og begynner på skolen. Departementet uttaler at eleven kan regnes som nyankommen selv om han eller hun har bodd i Norge en stund før opplæringspliktig alder, eller dersom eleven kom sent i grunnskoleløpet og skal begynne i videregående opplæring. Departementet mener at begrepet nyankomne ikke bør tidfestes konkret, men at det i seg selv innebærer en viss avgrensning i tid. Kommunene/fylkeskommunene skal selv vurdere om eleven har behov for et innføringstilbud. De må deretter vurdere om det er det beste for eleven, og integreringshensynet skal veie tungt dersom eleven allerede har bodd i Norge en stund. I relasjon til om en elev kan betegnes som nyankommen eller ikke, mener departementet at regelverket ikke skal være til hinder for et innføringstilbud som både skoleeier og elev/foresatte ønsker og mener er til det beste for eleven.

Enkeltvedtak

Kommunen eller fylkeskommunen skal fatte et enkeltvedtak om særskilt språkopplæring for den enkelte elev etter §§ 2–8 eller 3–12 i opplæringsloven. Enkeltvedtaket skal fattes i samsvar med reglene i forvaltningsloven. Det innebærer at blant annet veiledningsplikt, frister, utredningsplikt, begrunnelsesplikt og klageadgang er lovfestet.

Organisering

Skoleeier kan velge å organisere særskilt opplæringstilbud for nyankomne elever i egne grupper, klasser eller skoler. Målet med innføringstilbud er at elevene så raskt som mulig skal lære seg tilstrekkelig norsk til å følge den ordinære opplæringen i norsk skole og nå kompetansemålene i Kunnskapsløftet. Innføringstilbud er med andre ord et overgangstilbud og skal maksimalt vare i to år. Når eleven er overført fra innføringstilbud til ordinær klasse, kan eleven fortsatt ha behov for og rett til særskilt språkopplæring.

Tilrettelegging

Læreplaner

§§ 2–8 og 3–12 gir elevene rett til særskilt språkopplæring.

De læreplanene som er relevante i arbeidet med å tilrettelegge særskilt språkopplæring for elever fra språklige minoriteter, er

- læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter
- læreplan i norsk
- læreplan i morsmål for språklige minoriteter
- læreplan i norsk for elever i videregående opplæring med kort botid i Norge

Skoleeier/skolen velger om den særskilte norskopplæringen skal gis etter læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter eller i form av særskilt tilpasning innenfor den ordinære læreplanen i norsk. I videregående skole kan opplæringen gis etter læreplan i norsk for elever i videregående opplæring med kort botid i Norge.

Kartlegging

Kommunene og fylkeskommunene har plikt til å kartlegge elevenes ferdigheter i norsk før det blir fattet vedtak om særskilt språkopplæring. I tillegg er det viktig å kartlegge nyankomne ungdommers skolefaglige ferdigheter. Det vil også være nyttig å undersøke flerspråklige elevers leseferdigheter på morsmålet. Det er utviklet kartleggingsverktøy for alle disse formålene

- Kartleggingsmateriellet *Språkkompetanse i grunnleggende norsk*
- Kartlegging av skolefaglige ferdigheter
- Kartlegging av leseferdigheter på morsmål

Kartleggingsmateriellet *Språkkompetanse i grunnleggende norsk* er laget slik at det skal kunne hjelpe skolen med å vurdere når eleven er i stand til å følge og ha utbytte av ordinær opplæring, og skal fungere som en støtte for beslutning om overgang til opplæring etter læreplan i norsk.

1. Regelverk

Grunnskoleopplæring

Nyankomne barns rett og plikt til grunnskoleopplæring (1.–10. trinn)

Barn som er i grunnskolealder, har rett til grunnskoleopplæring hvis det er sannsynlig at barnet skal være i Norge i mer enn tre måneder. Når oppholdet har vart i tre måneder, inntreerplikten til grunnskoleopplæring. Kommunen må foreta en vurdering av om det er sannsynlig at barnet vil bli i Norge mer enn tre måneder, og tilby barnet skoleplass hvis dette er sannsynlig. Nyankomne barn i grunnskolealder, som sannsynligvis blir i landet i mer enn tre måneder, har dermed rett til å begynne på skole så snart de kommer til Norge.

Opplæringsloven § 2–1

Rett til å gå på nærskolen

Grunnskoleelever har rett til å gå på nærskolen sin, det vil si på den skolen som ligger nærmest hjemmet, eller på den skolen i nærmiljøet som eleven sogner til. Nyankomne elever i grunnskolealder har rett til å gå på nærskolen, med mindre de velger å takke ja til et tidsbegrenset særskilt opplæringstilbud (innføringstilbud) for nyankomne elever på en annen skole enn nærskolen. Når grunnskoleeleven ikke lenger går i et innføringstilbud, har eleven rett til å gå på nærskolen.

Målet for opplæring i et innføringstilbud er at elevene så raskt som mulig skal lære seg norsk og bli i stand til å nå kompetansemålene i Kunnskapsløftet, og følge den ordinære opplæringen i skolen.

Opplæringsloven § 8–1

Et ekstra opplæringsår

Opplæringsloven er ikke til hinder for at kommunen kan innvilge eleven et ekstra år i grunnskolen etter samtykke fra foreldrene. Det er for eksempel mulig å la en elev begynne på et årstrinn lavere enn alderen skulle tilsi.

Opplæringsloven § 2–1, jf. Ot. prp. nr. 46 (1997–98) side 135.

Videregående opplæring

Nyankomne ungdommers rett til videregående opplæring (Vg1, Vg2 og Vg3)

Ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarende opplæring, har etter søknad rett til videregående opplæring. Ungdom som er nyankomne, og som har lovlig opphold i Norge, kan ha rett til videregående opplæring hvis de har gjennomgått allmenn grunnopplæring i utlandet i minst ni år, eller har kunnskaper og ferdigheter på nivå med norsk grunnskole. For ungdom som oppholder seg lovlig i landet i påvente av å få avgjort søknad om oppholdstillatelse, gjelder retten til videregående opplæring kun dersom de er under 18 år, og det er sannsynlig

at de skal være i Norge i mer enn tre måneder. De som søker om oppholdstillatelse og som fyller 18 år i løpet av et skoleår, har rett til å fullføre påbegynt skoleår. Ved avslag på søknad om oppholdstillatelse gjelder retten fram til dato for endelig vedtak.

Opplæringsloven § 3–1, første og tolvte ledd jf. forskrift til opplæringsloven §6–13

Rett til omvalg

Elever i videregående opplæring som ønsker å bytte utdanningsprogram eller programområde, har etter søknad rett til inntil ett ekstra opplæringsår. Elevene kan på den måten gå inntil ett år om igjen. Det mest vanlige er å velge et annet utdanningsprogram eller programområde etter ett år på Vg1, og elevene har da rett til å fullføre hele løpet på det nye utdanningsprogrammet/programområdet.

Opplæringsloven § 3–1 fjerde ledd

Rett til inntil to år ekstra

Elever i videregående opplæring som har rett til spesialundervisning etter reglene i opplæringsloven kapittel 5, har rett til inntil to års ekstra opplæring når eleven trenger det i forhold til opplæringsmålene for den enkelte. Før Fylkeskommunen fatter vedtak om utvidet opplæringstid, må det foreligge en sakkyndig vurdering av elevens særlige behov. Retten gjelder også elever som har rett til opplæring i og på tegnspråk etter § 3–9, rett til opplæring i punktskrift etter § 3–10 eller rett til særskilt opplæring etter § 3–12. Kravet om sakkyndig vurdering gjelder ikke for elever med rett til særskilt språkopplæring etter § 3–12.

Opplæringsloven § 3–1 femte ledd

Ikke automatisk rett til ekstra opplæringsår

Elever som går i et innføringstilbud, bruker av sin rett til videregående opplæring. Det betyr at de ikke automatisk har rett til et ekstra opplæringsår. Innføringstilbudet er med andre ord ikke et år 0. Det gjør at elevene har rettigheter etter opplæringsloven også når de er i et innføringstilbud.

Fylkeskommunene kan imidlertid velge å tilby elevene et år 0, men det vil da være utenfor tilbudsstrukturen, og eleven bruker i så fall ikke av sin rett til videregående opplæring og har ikke rettigheter etter opplæringsloven. Hvis eleven har rett til videregående opplæring, bør fylkeskommunen opplyse om at eleven kan velge ordinær opplæring fremfor et tilbud utenfor tilbudsstrukturen, og konsekvensene av valget. Private skoler har ikke mulighet til å tilby et år 0.

Elever i videregående opplæring kan ha rett til inntil ett eller to opplæringsår ekstra etter henholdsvis fjerde og femte ledd i opplæringsloven § 3–1.

Innføringstilbud

Kommuner og fylkeskommuner kan tilby et innføringstilbud til nyankomne elever, jf. opplæringsloven §§ 2–8 femte ledd og 3–12 femte ledd. Bestemmelsene innebærer en begren-

set rett for skoleeiere til å gjøre unntak fra opplæringsloven § 8–2 om at elevene til vanlig ikke skal organiseres etter faglig nivå, kjønn eller etnisk tilhørighet, fra opplæringsloven § 8–1 om retten til å gå på nærskolen, og fra Læreplanverket for Kunnskapsløftet.

Det heter i opplæringsloven § 2–8 femte ledd første punktum og § 3–12 femte ledd første punktum at kommunen/fylkeskommunen «(...) kan organisere særskilt opplæringstilbud for nykomne elever i egne grupper, klassar eller skolar..»

Kommunene og fylkeskommunene kan selv velge om de ønsker å tilby et særskilt opplæringstilbud organisert i grupper, klasser eller skoler.

Opplæringsloven §§ 2–8 og 3–12

Særskild språkopplæring for elever frå språklege minoritetar

Elevar i grunnskolen/vidaregåande opplæring med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen. Om nødvendig har slike elevar også rett til morsmålsopplæring, tospråkleg fagopplæring eller begge delar.

Morsmålsopplæringa kan leggjast til annan skole enn den eleven til vanleg går ved/på.

Når morsmålsopplæring og tospråkleg fagopplæring ikkje kan givast av eigna undervisningspersonale, skal kommunen/fylkeskommunen så langt mogleg leggje til rette for anna opplæring tilpassa føresetnadene til elevane.

Kommunen/fylkeskommunen skal kartleggje kva dugleik elevane har

i norsk før det blir gjort vedtak om særskild språkopplæring. Slik kartlegging skal også utførast undervegs i opplæringa for elevar som får særskild språkopplæring etter føresegna, som grunnlag for å vurdere om elevane har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen.

Kommunen/fylkeskommunen kan organisere særskilt opplæringstilbud for nykomne elever i egne grupper, klassar eller skolar. Dersom heile eller delar av opplæringa skal skje i slik gruppe, klasse eller skole, må dette fastsetjast i vedtaket om særskild språkopplæring. Vedtak om slik opplæring i særskilt organisert tilbod kan berre gjerast dersom dette er rekna for å vere til beste for eleven. Opplæring i særskilt organisert tilbod kan vare inntil to år. Vedtak kan berre gjerast for eitt år om gongen. I vedtaket kan det for denne perioden gjerast avvik frå læreplanverket for den aktuelle eleven i den utstrekning dette er nødvendig for å vareta eleven sitt behov. Vedtak etter dette leddet krev samtykke frå elev eller føresette. (Siste ledd fra 01.08.12)

Frittstående skoler med rett til statstilskudd

Også frittstående skoler kan organisere særskilt opplæringstilbud for nyankomne elever i egne grupper eller klasser når det foreligger et vedtak fra kommunen/fylkeskommunen om slik organisering. Dersom frittstående skoler vil tilby slik opplæring til enkeltelever, må skolen gi nødvendig informasjon til kommunen/fylkeskommunen før det blir fattet vedtak etter opplæringsloven §§ 2–8 eller 3–12.

Friskoleloven § 3–5 femte ledd lyder:

«Frittstående skolar kan organisere særskilt opplæringstilbud for nykomne elevar i egne grupper eller klassar når det ligg føre vedtak frå kommunen/fylkeskommunen om slik organisering, og om at den private skolen kan gi slikt opplæringstilbud. Private skolar som vil gi enkeltelevar slikt opplæringstilbud må gi kommunen eller fylkeskommunen den informasjon som er nødvendig for å opplyse saka før denne gjer vedtak etter opplæringslova §§ 2–8 femte ledd eller 3–12 femte ledd.»

Elever i frittstående grunnskoler kan ikke være deltidselever. Det innebærer at en elev ikke kan gå delvis i en innføringsklasse i en offentlig grunnskole, samtidig som han eller hun er elev i en frittstående grunnskole.

Økonomiforskrift til friskoleloven § 13

Det er frivillig å gå i et særskilt opplæringstilbud for nyankomne elever

Selv om en elev får tilbud fra kommunen eller fylkeskommunen om et innføringstilbud, kan eleven og elevens foresatte takke nei til tilbudet og si ja til et ordinært opplæringstilbud. Det fremgår av femte ledd siste punktum i både §§ 2–8 og 3–12 at vedtak etter femte ledd «krev samtykke frå elev eller føresette». Det kreves også samtykke fra elev eller foresatte før det fattes vedtak om at eleven skal gå i innføringstilbud på en frittstående skole, jf. friskoleloven § 3–5 med henvisning til opplæringsloven § 2–8 femte ledd og § 3–12 femte ledd.

Også elever som velger et ordinært opplæringstilbud, har rett til særskilt språkopplæring, hvis eleven ikke har tilstrekkelige norskerferdigheter til å følge den ordinære opplæringen.

Det er viktig at kommunene og fylkeskommunene gir nyankomne barn/unge og deres foresatte god informasjon om muligheten til å velge mellom et innføringstilbud og et ordinært tilbud, forutsatt at kommunen eller fylkeskommunen tilbyr et innføringstilbud. De må også informere om mulige konsekvenser ved å velge det ene tilbudet fremfor det andre.

Rett til å gå i en ordinær klasse eller basisgruppe

Alle elever har etter opplæringsloven § 8–2 rett til å gå i en ordinær klasse/basisgruppe. En ordinær klasse/basisgruppe skal til vanlig ikke organiseres etter faglig nivå, kjønn eller etnisk tilhørighet. Dersom eleven/foresatte takker nei til et innføringstilbud for nyankomne i egen klasse eller gruppe, skal eleven gå i en ordinær klasse/basisgruppe.

Rett til særskilt språkopplæring

En elev som ikke kan norsk, eller som har svake norskerferdigheter, skal ha et tilrettelagt tilbud i norskopplæringen. Elever i grunnskolen og videregående opplæring kan ha rett til særskilt språkopplæring, uavhengig av om eleven får opplæring i et innføringstilbud eller ikke. Særskilt språkopplæring er en samlebetegnelse på særskilt norskopplæring, morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring. Særskilt norskopplæring innebærer forsterket opplæring i norsk. Morsmålsopplæring er opplæring i morsmålet, mens tospråklig fagopplæring betyr at eleven får opplæring i ett eller flere fag på to språk. Retten til særskilt språkopplæring innvilges i form av et enkeltvedtak.

Elever har rett til særskilt norskopplæring dersom de har et annet morsmål enn norsk eller samisk, og de ikke har tilstrekkelige norskerferdigheter til å følge ordinær opplæring. Elevene har rett til særskilt norskopplæring frem til de har tilstrekkelige ferdigheter i norsk til å følge den ordinære opplæringen.

Opplæringsloven § 2–8 første ledd første punktum og § 3–12 første ledd første punktum

Om nødvendig har elevene også rett til morsmålsopplæring og/eller tospråklig fagopplæring. Det fremgår av Ot.prp. nr. 55 (2003–2004) at nyankomne og andre minoritets elever i en overgangsperiode kan ha rett til morsmålsopplæring og/eller tospråklig fagopplæring hvis norskerferdighetene ikke er gode nok til at de kan følge opplæring gitt på norsk. Opplæringsloven § 2–8 første ledd andre punktum og § 3–12 første ledd andre punktum

Skoleeiere kan imidlertid velge å tilby morsmålsopplæring utover det som er lovpålagt. Morsmålsopplæringen kan legges til en annen skole enn den eleven til vanlig går på. Opplæringsloven § 2–8 andre ledd og § 3–12 andre ledd

Dersom morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring ikke kan gis av egnet undervisningspersonale, skal kommunen/fylkeskommunen legge til rette for annen opplæring tilpasset forutsetningene til elevene. Innenfor gitte rammer er det opp til den enkelte kommune/fylkeskommune å bestemme hvordan de vil tilby særskilt språkopplæring. Opplæringsloven § 2–8 tredje ledd og § 3–12 tredje ledd

Kartlegging før enkeltvedtak

Kommunen/fylkeskommunen skal kartlegge elevenes ferdigheter i norsk før de fatter vedtak om særskilt språkopplæring og eventuelt opplæring i et innføringstilbud. Kartleggingen skal også gjennomføres underveis i opplæringen for elever som får særskilt språkopplæring, herunder for elever i et innføringstilbud. Kartleggingen skal gjennomføres underveis for å vurdere om elevene har tilstrekkelig ferdigheter i norsk til å følge den ordinære opplæringen.

Opplæringsloven § 2–8 fjerde ledd og § 3–12 fjerde ledd

Elever i frittstående skoler med rett til statstilskudd har de samme rettighetene til særskilt språkopplæring som elever i offentlige skoler. Hjemkommunen eller hjemfylket til eleven har ansvar for å kartlegge elevens norskerferdigheter før de fatter vedtak om særskilt språkopplæring.

Friskoleloven § 3–5 første og fjerde ledd

Individuell kartlegging av ferdigheter er viktig for å kunne gi tilpasset opplæring. Skolen må finne ut om elevene kan lese og skrive på sitt eget morsmål eller på et annet språk. I tillegg skal norskferdigheter kartlegges, og for eldre elever bør man i tillegg kartlegge skolefaglige ferdigheter. Det er behov for en styrking av kartlegging av kompetansen til elevene.

Det er ikke lagt føringer for hvilket materiell som skal brukes i kartleggingen. Som et støtte-materiell til bruk i kartleggingen anbefaler Utdanningsdirektoratet kartleggingsverktøyet *Språkkompetanse i grunnleggende norsk*. Elevenes lese- og skriveferdigheter må kartlegges. Ferdighetene bør kartlegges på elevenes morsmål. En slik kartlegging bør gjennomføres av en tospråklig lærer eller ved hjelp av tolk. Kartleggingsprøver som kartlegger leseferdighet på mange forskjellige morsmål, er tilgjengelig på Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) sine hjemmesider.

Hva enkeltvedtaket må inneholde

På bakgrunn av kartleggingen fattes et enkeltvedtak etter opplæringsloven §§ 2–8 eller 3–12.

Enkeltvedtaket er individuelt og skal inneholde:

- elevens navn
- hva det fattes vedtak om, herunder:
  - om eleven har rett til særskilt språkopplæring eller ikke
  - hjemmelen
  - hva som tilbys
  - hvor det tilbys
  - hvor mange timer som tilbys
  - eventuelle avvik fra fag- og timefordelingen
- hvorfor det er fattet vedtak
  - vise til kartleggingen og si hva den viste
  - hvis innføringstilbud tilbys, må det fremgå at dette er vurdert å være til elevens beste
- vedtakets varighet (maksimalt ett år)
- klageadgang
  - frist
  - klageinstans
  - innsynsmuligheter

Saksbehandlingsregler

Enkeltvedtaket som kommunene eller fylkeskommunene skal fatte, etter §§ 2–8 og 3–12 i opplæringsloven, skal fattes i samsvar med reglene i forvaltningsloven. Det innebærer at blant annet veiledningsplikt, frister, utredningsplikt, begrunnelsesplikt og klageadgang er lovfestet. Fylkesmannen er klageinstans for enkeltvedtak etter opplæringsloven §§ 2–8 og 3–12. Saksbehandlingsreglene er nærmere omtalt i vedlegg 1 i veilederen.

Avvik fra Læreplanverket for Kunnskapsløftet

I hovedsak skal all opplæring i norsk skole følge læreplanene i fag og ordinær fag- og timefordeling. I et innføringstilbud er det imidlertid anledning til å avvike fra dette.

I opplæringsloven §§ 2–8 femte ledd og 3–12 femte ledd heter det:

«I vedtaket kan det for denne perioden gjerast avvik frå læreplanverket for den aktuelle eleven i den utstrekning dette er nødvendig for å vareta eleven sitt behov. Vedtak etter dette leddet krev samtykke frå elev eller føresette.»

I enkeltvedtak om særskilt språkopplæring i innføringstilbud kan det gjerast avvik fra læreplanverket. Dette gjelder både kompetansemålene i læreplanene for fag og fag- og timefordelingen. Avvikene gjelder bare den aktuelle eleven, og avvik kan bare gjerast i den utstrekning det er nødvendig for å ivareta elevens behov. Det er ikke begrensninger for hvor store avvikene kan være, og det vil derfor måtte avgjöras etter en individuell vurdering for den enkelte elev.

Tilbudet til eleven skal beskrives i vedtaket

Femte ledd andre og tredje punktum i både §§ 2–8 og 3–12 lyder som følger:

«Dersom heile eller delar av opplæringa skal skje i slik gruppe, klasse eller skole, må dette fastsetjast i vedtaket om særskild språkopplæring. Vedtak om slik opplæring i særskilt organisert tilbod kan berre gjerast dersom dette er rekna for å vere til beste for eleven.»

Før kommunen eller fylkeskommunen fatter vedtak om rett til særskilt språkopplæring, må skolen kartlegge elevens behov. Dersom kommunen/fylkeskommunen har tilbud om innføringstilbud, skal det også kartlegges om det vil være best for eleven å gå i en gruppe, klasse eller skole særskilt organisert for nyankomne elever, eller ikke. Dersom eleven skal tilhøre en gruppe, klasse eller skole som er særskilt organisert for nyankomne elever, skal dette fremgå særskilt av vedtaket. Dersom eleven skal motta opplæring i ordinær klasse i deler av opplæringen, for eksempel i noen fag, skal det også gå fram av vedtaket. Selv om kommunen eller fylkeskommunen vurderer det til å være det beste for eleven å gå i et særskilt innføringstilbud, kan eleven og foresatte likevel takke nei til et slikt tilbud.

Tidsbegrensningen

I §§ 2–8 og 3–12 femte ledd fjerde og femte punktum går det fram hvor lenge en elev kan motta opplæring i et innføringstilbud:

«Opplæring i særskilt organisert tilbod kan vare inntil to år. Vedtak kan berre gjerast for eitt år om gongen.»

Mens eleven mottar særskilt språkopplæring etter opplæringsloven §§ 2–8 eller 3–12, herunder opplæring i et innføringstilbud, skal elevens ferdigheter kartlegges underveis for å avgjøre om eleven har tilstrekkelige ferdigheter til å følge den ordinære opplæringen i skolen. Opplæring i et særskilt opplæringstilbud for nyankomne kan vare i inntil to år, hvis det anses som det beste for eleven. Et vedtak om opplæring i innføringstilbud kan fattes for maksimalt ett år av gangen. Ny kartlegging av elevens norskerdigheter må gjøres i forkant av hvert vedtak og underveis. Når det ikke lenger er til elevens beste å motta opplæring i et innføringstilbud, skal eleven motta ordinær opplæring, selv om eleven har gått i en innføringsklasse/innføringsskole i mindre enn ett år.

Departementet uttaler i Prop. 84 L (2011–2012) at det av hensyn til integrering er viktig å få denne elevgruppen så raskt som mulig inn i ordinær skole og ordinær klasse etter et særskilt tilrettelagt tilbud. Innføringstilbud skal med andre ord bare være et overgangstilbud, der målsetningen er å lære eleven norsk så raskt som mulig.

Rett til vurdering

Alle elever, inkludert elever med rett til særskilt språkopplæring, skal vurderes løpende og systematisk etter bestemmelsene om underveisvurdering i forskrift til opplæringsloven. Underveisvurdering skal brukes som et redskap i læreprosessen, som grunnlag for tilpasset opplæring og bidra til at elevene øker kompetansen sin i fag. Underveisvurdering skal gi informasjon om elevenes kompetanse i forhold til kompetansemålene i læreplanen.

Det er særlig fire prinsipper som er sentrale i vurderingsprosesser som har til formål å fremme læring.

Elevens forutsetninger for å lære kan styrkes dersom de:

- Forstår hva de skal lære og hva som er forventet av dem.
- Får tilbakemeldinger som forteller dem om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen.
- Får råd om hvordan de kan forbedre seg.
- Er involvert i eget læringsarbeid ved blant annet å vurdere eget arbeid og utvikling.

Forskrift til opplæringsloven kap. 3 og forskrift til friskoleloven kap. 3

Fritak fra kravene til vurdering – grunnskolen

Fritak fra kravene til vurdering for elever i grunnskolen det første halvåret etter at eleven har kommet til Norge

Rektor kan innvilge fritak fra vurdering med karakter for minoritetsspråklige elever i grunnskolen det første halvåret etter at de er kommet til Norge, dersom det er den siste halvdelen av et opplæringsår, og foresatte ber om det. Dette gjelder både for halvårsvurdering med karakter og standpunktkarakterer.

Minoritetsspråklige elever skal ikke fritas fra vurdering med karakter automatisk. De foresatte skal ha mulighet til å velge om de ønsker fritak fra vurdering med karakter eller ikke. Skolen har ansvaret for å informere de foresatte og eleven om muligheten for fritak fra vurdering med karakter. Fritaket vil ikke automatisk gjelde for alle fag, men de fagene hvor de foresatte ber om det. Rektor må i så fall fatte enkeltvedtak om at eleven skal ha fritak fra vurdering med karakter, og i hvilke fag. Fritaket gjelder bare for vurdering med karakter. Elever som får fritak etter denne bestemmelsen, vil fortsatt ha krav på underveisvurdering uten karakter, herunder halvårsvurdering uten karakter.

Forskrift til opplæringsloven § 3–21 første ledd og forskrift til friskoleloven § 3–20 første ledd

Fritak fra vurdering med karakter for grunnskoleelever i et innføringstilbud

Elever i grunnskolen som har et enkeltvedtak om særskilt språkopplæring, der det er fastsatt at eleven skal få hele eller deler av opplæringen i et innføringstilbud, kan fritas fra vurdering med karakter i hele perioden han eller hun er i innføringstilbudet. Grunnskoleeleven kan fritas fra både halvårsvurdering med karakter og standpunktvurdering. Det skal likevel gis halvårsvurdering og annen underveisvurdering uten karakter. For elev i frittstående grunnskole gjelder tilsvarende for elev i innføringsklasse som har enkeltvedtak om særskilt språkopplæring. Bestemmelsens formulering «innføringsklasse» er også ment å omfatte mindre grupper enn klasser.

Forskrift til opplæringsloven § 3–21 andre og fjerde ledd og forskrift til friskoleloven § 3–20 andre ledd

Skoleeier skal veilede om konsekvenser

Kommunen skal sørge for at eleven og de foresatte får nødvendig veiledning om hvilke konsekvenser valget mellom vurdering med og uten karakter har for en elev i offentlig grunnskole. På en frittstående skole er det skolens styre som har det tilsvarende ansvaret.

Forskrift til opplæringsloven § 3–21 femte ledd og forskrift til friskoleloven § 3–20 femte ledd

Fritak fra kravene til vurdering – videregående opplæring

Elever i offentlig videregående opplæring som har et enkeltvedtak om særskilt språkopplæring der det er fastsatt at eleven skal få hele eller deler av opplæringen i et innføringstilbud, kan fritas fra vurdering med karakter i halvårsvurderingen i hele perioden han eller hun er i innføringstilbudet. Det skal likevel gis halvårsvurdering og annen underveisvurdering uten karakter. Eleven kan ikke fritas fra kravene til standpunktvurdering. For elev i frittstående videregående opplæring gjelder tilsvarende for elev i innføringsklasse som har enkeltvedtak om særskilt språkopplæring.

Forskrift til opplæringsloven § 3–21 tredje ledd og forskrift til friskoleloven § 3–20 tredje ledd

Skoleeier skal veilede om konsekvenser

Fylkeskommunen skal sørge for at eleven og de foresatte får nødvendig veiledning om hvilke konsekvenser valget mellom vurdering med og uten karakter har for en elev som mottar offentlig videregående opplæring. På en frittstående skole er det skolens styre som har det tilsvarende ansvaret.

Vurdering uten karakter kan blant annet få konsekvenser ved opptak til høyere utdanning. Uten karakter i alle fag, vil eleven ikke motta vitnemål og det vil være problematisk å bli tatt opp til høyere utdanning.

Forskrift til opplæringsloven § 3–21 femte ledd og forskrift til friskoleloven § 3–20 femte ledd

Tilpasset opplæring og tidlig innsats

Skolen har plikt til å tilpasse opplæringen slik at hver enkelt elev kan få tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Tilpasset opplæring er et virkemiddel for læring, og alle elever skal i arbeidet med fagene møte realistiske utfordringer og krav de kan strekke seg mot, og som de kan mestre på egen hånd eller sammen med andre. Tilpasset opplæring for den enkelte elev kjennetegnes ved variasjon i bruk av lærestoff, arbeidsmåter, læremidler samt variasjon i organiseringen av og intensiteten i opplæringen. Elever har ulike utgangspunkt, bruker ulike læringsstrategier og har ulik progresjon i forhold til nasjonalt fastsatte kompetansemål.

På 1. til 4. årstrinn skal skoleeier sørge for at den tilpassede opplæringen i norsk eller samisk og matematikk blant annet innebærer særlig høy lærertetthet, og er særlig rettet mot elever med svake ferdigheter i lesing og regning.

Opplæringsloven § 1–3 og friskoleloven § 3–4a

Rett til spesialundervisning

Nyankomne elever, både i grunnskolen og i videregående opplæring, som ikke har tilfredsstillende utbytte av opplæringen har, som alle andre elever, rett til spesialundervisning. Hvis eleven oppfyller vilkårene, vil eleven ha rett til spesialundervisning, uavhengig av om eleven får opplæring i et innføringstilbud eller ikke. Retten gjelder alle typer lærevansker, og årsaken til lærevanskene har ikke betydning for denne rettigheten.

Når kommunen eller fylkeskommunen tar stilling til elevens rett til spesialundervisning, er dette et enkeltvedtak. Eleven eller de foresatte kan klage til Fylkesmannen. Før det fattes enkeltvedtak om spesialundervisning, skal det foreligge en sakkyndig vurdering. Det er pedagogiskpsykologiske tjeneste som er sakkyndig instans. Dersom kommunens eller fylkeskommunens enkeltvedtak avviker fra den sakkyndige vurderingen, stilles det krav til utfyllende begrunnelse.

Opplæringsloven kap. 5 og friskoleloven § 3–4a

Skoleeier skal ha et forsvarlig system

Skoleeier skal ha et forsvarlig system for hvordan eventuelle innføringstilbud er organisert. Systemet skal for det første være egnet til å vurdere om kravene i opplæringsloven med forskrift er fulgt. For det andre skal systemet støtte skoleeier i å følge opp resultatene fra disse vurderingene og nasjonale kvalitetsvurderinger. For mer informasjon om kravet til et forsvarlig system, se veilederen om kravet til skoleeiers forsvarlige system.

Opplæringsloven § 13–10 og friskoleloven § 5–2 tredje ledd

2. Organisering av opplæringstilbudene

Skoleeier har anledning til å organisere egne innføringstilbud for nyankomne minoritets-språklige elever. Dette gjelder både elever i grunnskolen og elever i videregående opplæring. Skoleeier kan i den enkelte elevs enkeltvedtak gjøre avvik fra læreplanverket når dette er nødvendig for å ivareta den nyankomne elevens behov. Dette gjelder avvik fra fag- og timefordelingen og kompetansemål.

Et innføringstilbud kan organiseres på ulike måter. Noen skoleeiere velger å samle alle opplæringstilbudene for nyankomne på én skole i kommunen. Andre oppretter egne klasser på noen utvalgte skoler, eller integrerer nyankomne elever i ordinære klasser. Faktorer som kommunestørrelse, geografiske forhold og antall elever i kommunen med vedtak om særskilt språkopplæring vil kunne ha betydning for det valget skoleeier skal ta.

Planlegging av opplæringstilbud for nyankomne elever

Når skoleeiere skal planlegge opplæring av nyankomne elever, bør de legge vekt på:

- samarbeid mellom hjem og skole
- samarbeid mellom innføringsklasse og ordinær klasse
- valg av læreplan
- kartlegging og vurdering av elevenes kompetanse i morsmål, norsk og andre fag
- tilrettelegging av fleksible løsninger slik at elevenes individuelle behov blir ivaretatt

For å etablere et godt innføringstilbud, bør skoleeier lage rutiner for samarbeid mellom hjem og skole, og mellom innføringstilbud og ordinært tilbud.

For nyankomne i innføringstilbud vil overganger mellom barnehage og skole, barneskole og ungdomsskole eller ungdomsskole og videregående opplæring kunne være spesielt krevende for eleven. Samarbeid mellom de ulike skoleslagene vil derfor være avgjørende for å sikre gode overganger, og for at hver enkelt elev skal klare seg best mulig.

Samarbeid skole – hjem

Ifølge opplæringsloven har kommunen/fylkeskommunen plikt til å sørge for samarbeid med elevenes foresatte.

Opplæringsloven § 13–3d og friskoleloven § 7–1d

Foreldresamarbeid skal ha eleven i fokus og bidra til elevens faglige og sosiale utvikling. Et godt samarbeid med de foresatte er en viktig ressurs for skolen for å styrke utviklingen av gode læringsmiljø og skape læringsresultat som blant annet fører til at flere fullfører videregående opplæring. Skolen skal gjennom hele opplæringsåret holde kontakt med de foresatte til elever som ikke er myndige.

Forskrift til opplæringsloven kap. 20 og forskrift til friskoleloven kap. 4

Det er viktig å etablere god kontakt med de foresatte for å kunne gi elevene beste mulig opplæringstilbud. På det første møtet med skolen må ledelsen sørge for at de foresatte får god og forståelig informasjon om skoletilbudet slik at de vet hva de takker ja eller nei til. De foresatte trenger derfor informasjon om innføringstilbudet, om innhold, varighet, hva det innebærer og hvordan det er organisert. De må også få informasjon om særskilt språkopplæring og om det ordinære skoletilbudet. De foresatte gis anledning til å stille spørsmål og drøfte skoletilbudet og elevens behov.

De foresatte bør oppmuntres til å snakke om sine forventninger til skolen, og hvordan de ønsker skolen skal være for deres barn. Skolen benytter også anledningen til å fortelle om hvordan de foresatte kan følge med på elevenes arbeid, informerer om foreldremøter, utviklingssamtaler, om skolen og om andre arrangement ved skolen. Det er viktig at de foresatte får kommunisere på et språk de mestrer. Dersom skolen ikke har nødvendig språkkompetanse i sin lærerstab, anbefales det at det legges til rette for bruk av tolk.

Enslige mindreårige asylsøkere som er her i landet uten sine foreldre eller andre med foreldreansvar skal få oppnevnt en representant/verge i foreldrenes sted som blant annet har til oppgave å sikre at barnet/ungdommen får utdanning. Dersom barnet/ungdommen bor i fosterhjem har fosterforeldrene ansvar for å følge opp skolegangen. Dersom enslige mindreårige asylsøkere bor i omsorgssentre eller på mottak er det omsorgssenteret/mottaket som skal følge opp skolegangen og skolen bør etablere et samarbeid med disse.

Samarbeidet mellom hjem og skole

- Språkhomogene foreldremøter kan bidra til å senke terskelen for deltakelse dersom de foresatte kan få komme med sine synspunkter og får drøftet disse på et språk de mestrer. Det gir også trygghet å treffe andre foresatte som har samme bakgrunn som de har selv. Slike møter kan være et supplement til de ordinære foreldremøtene.
- Det kan arrangeres egne foreldremøter for minoritetsspråklige (ikke nødvendigvis språkhomogene) for å kunne ta opp spesielle temaer som leirskole, undervisningsmetoder og materiell i norsk skole, barneoppdragelse og akseptabel språkbruk. Skolen kan også benytte slike foreldremøter til samtaler om elevenes språkbakgrunn og deres flerspråklige ressurser.

Det er viktig at tospråklige lærere får en sentral rolle på disse møtene.

- Tospråklige lærere oversetter lekseplaner og annen informasjon slik at de foresatte kan delta aktivt i opplæringen og følge med på hva som skjer på skolen.
- Skolen arrangerer ulike typer kurs for foreldrene, for eksempel datakurs, med tospråklige lærere eller med andre foresatte som instruktører.
- Skolen arrangerer leksehjelp der foresatte som har anledning deltar for å gi hjelp på elevenes morsmål. Tospråklige lærere kan også brukes i leksehjelpen.
- Skolen inviterer FAU til å delta i aktiviteter som kan fremme godt samarbeid med alle foreldregrupper. Det kan for eksempel legges til rette for diskusjons- og samtaleforum for foresatte der de samles et par ganger i året og diskuterer aktuelle problemstillinger som for eksempel grensesetting, innetider på kvelden, TV-titting, dataspill og mobilbruk.
- Når eleven skal overføres fra innføringsklasse til ordinær klasse, er skolehjem samarbeidet sentralt for å få en best mulig overgang. For elever i innføringstilbud i overgang fra

barnetrinn til ungdomstrinn og fra ungdomstrinn til videregående opplæring er det spesielt viktig med informasjon og rådgivning om videre utdanning.

- Familielæring er et samlebegrep for læringssituasjoner der flere generasjoner deltar og lærer sammen. Gjennom familielæring kan man involvere foresatte på en god måte.

NAFO ledet fra 2007–2011 prosjektet Hjem-skolesamarbeid. Erfaringene fra dette prosjektet kan man lese mer om i rapporten «Hjem-skolesamarbeid».

Kartlegging av elevens kompetanse

Det er nødvendig å avklare om nyankomne elever kan lese og skrive på sitt morsmål eller et annet språk. I tillegg skal norskferdigheter kartlegges, og for eldre elever bør man kartlegge skolefaglige ferdigheter. Elevene skal ikke bare kartlegges når de starter på skolen, men også underveis i opplæringsløpet for å få informasjon om når eleven kan overføres til ordinær klasse. Etter overføring til ordinær klasse vil mange elever fortsatt ha behov for særskilt språkopplæring, herunder særskilt norskopplæring, tospråklig fagopplæring, og/eller morsmålsopplæring.

Kartleggingsmaterialet *Språkkompetanse i grunnleggende norsk* viser progresjonen i språklæringsprosessen til eleven og kan gjøre det lettere å vurdere når en minoritets-språklig elev er klar for å delta i ordinær norskopplæring.

Elever som skal delta i innføringstilbudet, har et vedtak om særskilt språkopplæring. Dette innebærer at hver enkelt elev som deltar i innføringstilbudet, skal ha et individuelt tilpasset opplæringstilbud. Utgangspunktet for det individuelle opplæringstilbudet, vil være kartlegging av språkferdigheter og andre faglige ferdigheter.

Generelt om innhold i opplæringen

Opplæringen skal som hovedregel følge Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Reglene om innføringstilbud gir skolene anledning til å gjøre avvik fra læreplaner for fag i inntil to år for den enkelte elev.

Uansett hvilken modell som velges for innføringstilbud, er det vesentlig at innholdet og den pedagogiske tilretteleggingen av opplæringen er tilpasset den enkelte elev som skal ha sin første opplæring i norsk og sitt første møte med andre fag i norsk skole. Som skolens øvrige elever skal de nyankomne tilegne seg de grunnleggende ferdighetene: å kunne lese, regne, uttrykke seg muntlig og skriftlig, og bruke digitale verktøy. Alle disse områdene må derfor inngå i et innføringstilbud.

Innholdet i innføringstilbud

I løpet av ti år i grunnskole skal elevene opparbeide seg grunnleggende ferdigheter i alle fag. Elever som ankommer senere enn første klasse, vil ha kortere tid på å tilegne seg fagkunnskaper samtidig som de skal tilegne seg et nytt språk.

På 1.–4 trinn ligger hovedvekten i den ordinære opplæringen på den første lese- og skriveopplæringen og basisferdigheter i matematikk. Dette vil nok også være en del av opplæringen i innføringstilbudet for dette trinnet. For mange vil den første lese- og skriveopplæringen foregå på norsk, og da er det spesielt viktig at eleven kan ta i bruk morsmålet som en ressurs i opplæringen. Dette kan for eksempel gjøres ved å ha tilknyttet morsmålslærere til innføringstilbudet, ved å bruke foresatte som ressurs eller ved bruk av digitale hjelpemidler. Morsmålsopplæring er nyttig og viktig i innføringstilbud.

På 5.–7. trinn stilles det større krav til at elevene skal tilegne seg kunnskap ved å lese fagtekster med fagspesifikke begreper. Kravet til leseferdighetene i den ordinære opplæringen øker, og elevene skal kunne bruke lesing til læring. Innføringstilbud vil også motta elever som trenger en første lese- og skriveopplæring. Opplæringen bør ta hensyn til elevens behov for å utvikle ordforråd og lesestrategier for å forberede overgangen til ordinær opplæring.

På ungdomstrinnet bygger man i den ordinære opplæringen videre på fagkunnskapene elevene skal ha opparbeidet seg på barnetrinnet, og elevene vil ha behov for å skrive for mange formål. For elever som begynner på ungdomstrinnet uten særlig skolegang, er det spesielt utfordrende på kort tid å utvikle muntlige ferdigheter i norsk, lære seg å lese og skrive på norsk og opparbeide seg grunnleggende ferdigheter og fagkunnskaper i alle fag for å møte ungdomstrinnets krav. Noen elever vil også her ha behov for en første lese- og skriveopplæring i et eget alfabetiseringstilbud.

Sent ankomne med liten skolebakgrunn kan ha store utfordringer med å mestre overgang fra grunnskole til videregående opplæring. De kan derfor ha behov for et ekstra år i ordinær grunnskole, og / eller innføringstilbud i videregående opplæring etter § 3–12. Et godt samarbeid mellom lærere i innføringstilbudet og lærere som skal ha elevene senere er svært viktig.

Hvorvidt skoleeier tilbyr innføringstilbud eller ikke, hva kartleggingen av eleven viser og hva eleven og elevens foresatte ønsker, er avgjørende for hvilket tilbud eleven kan få tilbud om i enkeltvedtaket. En veltilpasset elev med gode skolefaglige ferdigheter vil, i hvert fall på de laveste trinnene, ha gode muligheter til å tilegne seg skolens fagstoff sammen med jevnaldrende i et ordinært tilbud med særskilt språkopplæring etter § 2–8 i opplæringsloven.

Når eleven er overført fra innføringstilbud til ordinært opplæringstilbud

Når en elev er overført fra innføringstilbud til ordinær klasse, kan eleven fortsatt ha behov for særskilt språkopplæring. Skolen som tilbyr den ordinære opplæringen, skal foreta en ny kartlegging og fatte et enkeltvedtak der det fremgår hva eleven har rett til, og hva eleven eventuelt vil få av særskilt språkopplæring.

Rapporter om elevens skoleutvikling, enkeltvedtak og kartleggingsresultater kan følge eleven innen samme kommune eller fylkeskommune. Dersom det er nødvendig med overføring av informasjon for å ivareta elevens rett til opplæring, skal de ordinære reglene for utlevering av taushetsbelagt informasjon følges. Hvis disse ikke er dekkende, kan det innhentes samtykke fra elev/foresatte, for eksempel samtidig som det innhentes samtykke for innføringstilbudet.

3. Tilrettelegging av innføringstilbudet

Mottak og oppfølging av elever

Kommunen skal informere eleven og de foresatte om rett og plikt til grunnskoleopplæring, dersom de får melding om at et barn i grunnskolealder har flyttet til kommunen. Dette gjelder også elever som flytter til asylmottak/omsorgssentre.

Fylkeskommunen har etter søknad plikt til å tilby videregående opplæring til søkere som oppfyller kravene i § 3–1 i opplæringsloven og § 6–13 i forskrift til opplæringsloven.

Valg av læreplaner i særskilt språkopplæring

I enkeltvedtaket om særskilt språkopplæring avgjør kommunen/fylkeskommunen hvilken læreplan eleven skal følge i norsk. Når en elev har rett til særskilt norskopplæring, skal kommunen/fylkeskommunen, på bakgrunn av kartlegging av eleven, beslutte om opplæringen skal ta utgangspunkt i læreplan i grunnleggende norsk eller ordinær læreplan i norsk med tilpasninger eller læreplan i norsk for elever i videregående opplæring med kort botid i Norge. Læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter kan brukes både i grunnskolen og videregående opplæring. Læreplan i norsk for elever i videregående opplæring med kort botid i Norge er likeverdig med læreplan i norsk når det gjelder innhold, men har et tydeligere språklæringsperspektiv. Opplæringen skal fremme tilpasset opplæring i henhold til gjeldende bestemmelser i opplæringsloven og ivareta språklige minoriteters behov for særskilt norskopplæring.

Læreplanen i morsmål for språklige minoriteter kan brukes både i grunnskolen og videregående opplæring. Opplæringen etter denne læreplanen skal sammen med læreplanen i grunnleggende norsk fremme tilpasset opplæring i henhold til gjeldende bestemmelser i opplæringsloven. Skoleeier/skolen velger om morsmålsopplæring etter læreplanen i morsmål for språklige minoriteter skal være en del av den særskilte norskopplæringen.

Læreplan i norsk

For nyankomne elever er det mulig å følge den ordinære læreplanen i norsk med tilpasninger. Nyankomne elever har rett til, og ofte behov for, forsterket norskopplæring. Norskopplæringen må tilrettelegges slik at eleven så raskt som mulig lærer seg norsk og blir i stand til å følge ordinær opplæring.

Læreplanen i grunnleggende norsk

Læreplan i grunnleggende norsk tar utgangspunkt i at norsk er et andrespråk for eleven, og den er en overgangsplan som bare skal nyttes til elevene er i stand til å følge den ordinære opplæringen. Læreplanen er nivåbasert, aldersuavhengig og gjelder for elever med ulik alder og erfaringsbakgrunn. Før opplæringen starter, må det vurderes og tas standpunkt til hvilket nivå i læreplanen opplæringen skal ta utgangspunkt i for den enkelte eleven. Elevene

får ikke vurdering med karakter i norsk når de følger læreplan i grunnleggende norsk, men skal ha vurdering uten karakter.

Læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter må ses i sammenheng med læreplanen i norsk. Dette gjelder spesielt ved vurdering av overgang fra den ene planen til den andre. Siden disse to planene er strukturert på ulik måte, er det skolens ansvar å vurdere hvordan oppnådd kompetanse i henhold til den nivåbaserte planen står i forhold til kompetansemålene for det aktuelle årstrinnet i læreplan i norsk. I noen tilfeller kan det være hensiktsmessig å organisere opplæringen slik at elevene får opplæring etter læreplan i norsk med ekstra lærerstøtte sammen med basisgruppa, og samtidig opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Ikke minst kan dette være en løsning for elever som begynner på ungdomstrinnet eller i videregående opplæring uten grunnleggende ferdigheter i norsk.

Veiledningen til læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter presenterer sentrale temaer innenfor

- andrespråklæring
- utvikling av språklige ferdigheter og flerspråklighet
- organisering av opplæringen
- bruk av digitale verktøy
- kartlegging og vurdering

Innenfor hvert av områdene er det lenker til nyttige nettsteder for utdypende lesing.

Veiledningen gir også en oversikt over læremidler og pedagogiske ressurser.

Det er også utviklet eksempelbasert veiledning til læreplan i grunnleggende norsk.

Læreplan i morsmål

Elever kan etter opplæringsloven §§ 2–8 eller 3–12 ha rett til Læreplan i morsmål. Denne opplæringen skal ta utgangspunkt i læreplan i morsmål. Læreplanen er nivåbasert, aldersuavhengig og gjelder for elever med ulik alder og erfaringsbakgrunn. Før opplæringen starter, må det vurderes og tas standpunkt til hvilket nivå i læreplanen opplæringen skal ta utgangspunkt i for den enkelte elev. Hovedformålet med morsmålsopplæringen er å styrke elevenes forutsetninger for å beherske det norske språket. Å utvikle grunnleggende lese- og skriveferdigheter, ordforråd og begrepsforståelse på morsmålet kan bidra til å øke elevenes kompetanse i norsk.

Veiledningen til læreplanen i morsmål presenterer sentrale temaer innenfor

- flerspråklighet og språklæring i en tospråklig situasjon
- organisering av opplæringen
- bruk av digitale verktøy
- kartlegging og vurdering

Veilederen henviser også til læremidler og pedagogiske ressurser.

Det er også utviklet eksempelbasert veiledning til læreplan i morsmål.

Læreplan i norsk for elever i videregående opplæring med kort botid i Norge

Læreplanen er en tilpasset versjon av videregående nivå i den ordinære læreplanen i norsk. Den ligger nær opp til den ordinære læreplanen i innhold og struktur, men legger opp til at elevene skal lære mye på kort tid. Planen har et tydeligere språklæringsperspektiv, gir støtte til å forstå norsk språk og kultur og trekker elevenes kunnskap om egen kultur inn i opplæringen.

For å få opplæring etter læreplanen må elevene både ha rett til særskilt språkopplæring etter opplæringsloven §3–12, og kortere enn seks års botid i Norge. Kort botid regnes som mindre enn seks år på det tidspunktet eleven går opp til eksamen. Elever som følger denne planen, skal ha underveis- og sluttvurdering i samsvar med læreplanen.

Lærerkompetanse

Opplæringsloven kapittel 10 omhandler blant annet skolens personale. Det følger av § 10–8 at skoleeieren har ansvar for å ha riktig og nødvendig kompetanse i virksomheten. Skoleeier skal ha et system som gir undervisningspersonale, skoleledere og personale med særoppgaver i skoleverket anledning til nødvendig kompetanseutvikling. Skolen skal ha et system med sikte på å fornye og utvide den faglige og pedagogiske kunnskapen og å holde seg orienterte om og være på høyde med utviklingen i skolen og samfunnet.

Den som tilsettes i undervisningsstilling i grunnskolen og i den videregående skolen, skal i følge opplæringsloven § 10–1 ha relevant faglig og pedagogisk kompetanse. Kravene til kompetanse ved tilsetting i undervisningsstilling er nærmere regulert i kapittel 14 i forskrift til opplæringsloven. Det stilles de samme faglige og pedagogiske kravene til kunnskap for de som skal undervise nyankomne elever, som til andre i undervisningsstilling. Tilsetting av morsmåls lærere for elever fra språklige minoriteter er regulert i § 14–5 i forskrift til opplæringsloven.

Elevene er avhengige av at lærerne kan støtte og hjelpe dem til å tilegne seg gode norsk-språklige ferdigheter og til å nå målene i læreplanen, uansett hvilken læreplan som legges til grunn. Det er viktig at alle lærere har gode kunnskaper om norsk språk, og innsikt i elevenes morsmål er av stor verdi. Det vil være en fordel om tospråklige lærere kan delta i undervisningen bl.a. i arbeidet med å nå kompetansemålene for språklæring. For norsklærere er det viktig at de har gode kunnskaper om norsk språk og noe innsikt i likheter og forskjeller mellom norsk og andre språk. Det er også viktig at lærere har kunnskaper om hva som kjennetegner språket til elever som lærer seg norsk og hvordan språket utvikler seg over tid. På bakgrunn av slike kunnskaper vil læreren bl.a. kunne analysere elevtekster, både muntlige og skriftlige og få grunnlag for å vurdere elevenes ferdighetsnivå og utviklingsmuligheter.

Andrespråksopplæring

Andrespråksopplæring handler om å kunne gi opplæring til elever som ikke har norsk som sitt førstespråk. Opplæringen skal dessuten bidra positivt til fag- og læringsmiljøet på skoler med elever som har norsk som andrespråk.

Lærere som skal undervise nyankomne elever, bør ha kompetanse i norsk som andrespråk og i flerkulturell pedagogikk. I tillegg er det viktig å ha tospråklige lærere i innføringstilbud. I enkelte kommuner kan det være nyttig å etablere et interkommunalt samarbeid. Noen kommuner har også god erfaring med å la en skole i kommunen ha ansvaret for alle de tospråklige lærerne. Da kan en koordinator (eller skoleleder) organisere den tospråklige opplæringen og morsmålsopplæringen på alle skolene i kommunen.

Tverretatlig samarbeid

Tverretatlig samarbeid kan være nødvendig for å fordele ansvar og samordne tiltak. Skolen er en særlig viktig samarbeidspartner. Samarbeidet kan organiseres på forskjellig måter. Mange kommuner har allerede tverretatlige samarbeidsgrupper. Andre oppretter såkalte ansvarsgrupper eller faglig nettverk rundt hvert enkelt barn, også for enslige mindreårige. Et slikt nettverk kan bestå av sentrale personer i barnets liv, for eksempel omsorgspersonen, verge, helsesøster, lærer, flyktningkonsulent (eller barnevernkonsulent) og leksehjelper.

Læremidler

Utdanningsdirektoratets læremiddelbase Mino gir en oversikt over læremidler og materiell for

- minoritetsspråklige elever i grunnskolen
- elever og lærlinger i videregående opplæring
- voksne minoritetsspråklige som får grunnskoleopplæring
- minoritetsspråklige barn i barnehage

På nettet finnes også LEXIN-ordbøkene, de første nettbaserte ordbøkene som er laget spesielt for minoritetsspråklige i Norge. Ordbøkene dekker 15 språk. På LEXINs sider finnes også Bildetema, en flerspråklig interaktiv bildeordbok med illustrasjoner, tekst, lyd og animasjoner på de samme språkene.

Digitale læringsressurser på i alt 43 ulike språk finnes på det svensk-norske samarbeidsprosjektet Tema morsmål. NAFO har ansvaret for de norske språksidene. Tema morsmål skal være møtested for morsmålslærere og tospråklige faglærere i skolen og tospråklige ansatte i barnehage. På sidene finnes informasjon og læringsressurser.

NAFO har utviklet informasjons- og veiledningsmateriell spesielt rettet mot hvordan skolene best kan ivareta minoritetsspråklige elever.

Vedlegg 1: Saksbehandlingsregler

Saksbehandlingsregler – et utdrag av relevante regler i forvaltningsloven

Enkeltvedtaket etter §§ 2–8 eller 3–12 i opplæringsloven, skal fattes i samsvar med reglene i forvaltningsloven. Det innebærer at blant annet veiledningsplikt, frister, utredningsplikt, begrunnelsesplikt og klageadgang er lovfestet.

Veiledningsplikt

Forvaltningsorganer, herunder offentlige skoler, kommuner og fylkeskommuner, har en alminnelig veiledningsplikt etter forvaltningsloven § 11. Av bestemmelsens andre ledd fremgår at forvaltningsorganer som behandler saker med en eller flere private parter, av eget tiltak skal vurdere partenes behov for veiledning. Etter forespørsel fra en part og ellers når sakens art eller partens forhold gir grunn til det, skal forvaltningsorganet gi veiledning om gjeldende lover og forskrifter og vanlig praksis på vedkommende saksområde, og om regler for saksbehandlingen. For mer utfyllende om veiledningsplikten, se forvaltningsloven § 11.

Saksbehandlingstid

Forvaltningsorganet skal forberede og avgjøre saken «uten ugrunnet opphold», jf. forvaltningsloven § 11a. For kommuner og fylkeskommuner betyr det blant annet at nyankomne elevers norskerferdigheter skal kartlegges, og vedtak om særskilt språkopplæring skal fattes, uten ugrunnet opphold.

Hvis det i saker som gjelder enkeltvedtak ikke kan fattes vedtak i løpet av én måned, skal forvaltningsorganet sende et foreløpig svar. Det vil si at i saker der det skal fattes vedtak om hvorvidt en elev har rett til særskilt språkopplæring, skal kommunen/fylkeskommunen sende eleven/foresatte et foreløpig svar så snart som mulig hvis kommunen/fylkeskommunen ikke får fattet vedtak innen én måned. I det foreløpige svaret skal kommunen/fylkeskommunen opplyse om hvorfor det ikke kan fattes vedtak tidligere, og i den grad det er mulig, si når man vil fatte vedtak.

Utrednings- og informasjonsplikt

I henhold til forvaltningsloven § 17 skal forvaltningsorganet påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Se § 17 for øvrige regler om utrednings- og informasjonsplikt.

Vedtak skal begrunnes

Enkeltvedtak skal som hovedregel begrunnes, jf. forvaltningsloven § 24. Begrunnelsen skal gis samtidig som enkeltvedtaket, og skrives vanligvis i samme brev som enkeltvedtaket.

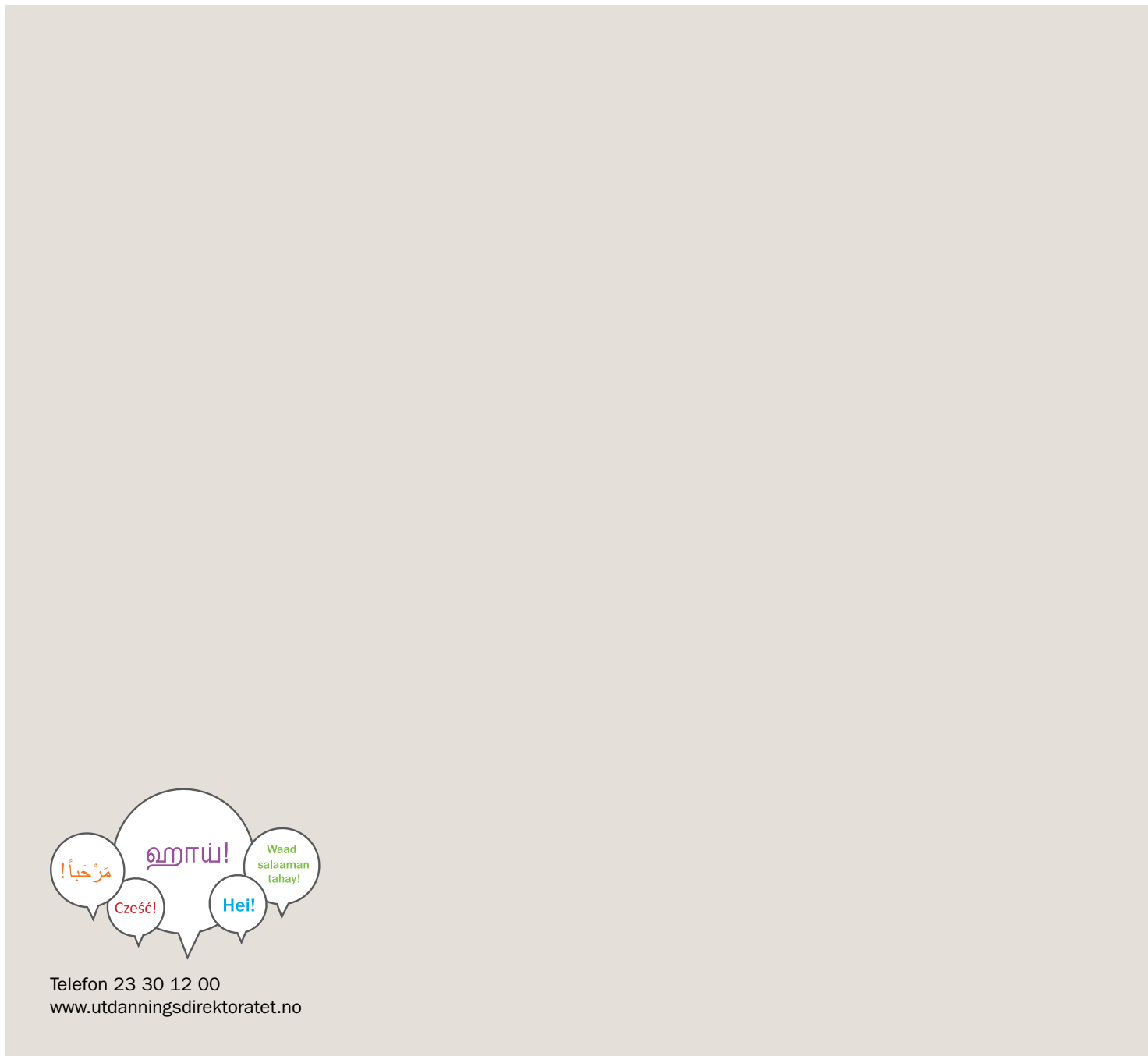
Underretning, klageadgang og klagefrist

Det følger av forvaltningsloven § 27 at det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket, skal sørge for at partene får beskjed om vedtaket så snart som mulig. Det skal som regel skje skriftlig.

Hvis en mindreårig over 15 år er part i saken og blir representert av verge, skal organet også informere den mindreårige selv.

I underretningen, vanligvis brevet der vedtaket gjengis og begrunnes, skal det også opplyses om klageadgang, klagefrist, klageinstans, den nærmere fremgangsmåte ved klage, og om partenes rett til å se sakens dokumenter.

Fra 01.08.2012 følger det av opplæringsloven § 15–2 andre ledd at departementet er klageinstans for enkeltvedtak etter både §§ 2–8 og 3–12 i opplæringsloven. Denne myndigheten er delegert til Fylkesmannen både for grunnskole og videregående opplæring. Et vedtak om rett til særskilt språkopplæring og opplæring i særskilt organisert tilbud, fattet av enten kommunen eller fylkeskommunen, kan altså klages inn for Fylkesmannen.

Telefon 23 30 12 00
www.utdanningsdirektoratet.no